

Henryk Zins

Sprawozdanie z działalności Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego za okres od 6 VI 1965 do 10 III 1966 roku

Rocznik Lubelski 9, 411-416

1966

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ODDZIAŁU LUBELSKIEGO
POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO
ZA OKRES OD 6 VI 1965 DO 30 III 1966 ROKU

Sprawozdanie Zarządu Oddziału PTH zostanie podzielone na 5 części, w których kolejno będą omówione: sprawy organizacyjne Oddziału, posiedzenia naukowe, akcja upowszechniania i popularyzacji wiedzy historycznej, działalność wydawnicza, sprawa X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie.

I. Stan organizacyjny Oddziału

W okresie sprawozdawczym liczba członków Oddziału nieco wzrosła i wynosi obecnie około 100 osób.

Pracami Oddziału kierował Zarząd w składzie: prezes — prof. dr Henryk Zins, wiceprezesa — dr Ryszard Bender i dr Zygmunt Mańkowski, sekretarz — dr Józef Szymański, skarbnik — mgr Edward Mierzwa, członkowie Zarządu — mgr Franciszek Cieślak, dr Władysław Ćwik, doc. dr Stanisław Krzykała, prof. dr Kazimierz Myśliński, dr Stanisław Tworek i mgr Eugenia Zalewska.

Członkami Zarządu Głównego PTH z ramienia naszego Oddziału byli: doc. dr Tadeusz Mencil i ks. prof. dr Mieczysław Żywczyński.

Do Komisji Rewizyjnej wchodził: prof. Aleksander Kossowski, dr Maria Stankowa i ks. dr Starnawski.

W okresie sprawozdawczym Zarząd odbył 8 posiedzeń.

Przy Oddziale Lubelskim PTH działały następujące komisje:

1. Komisja wykładów i odczytów pod przewodnictwem prof. H. Zinsa;
2. Komisja wydawnicza pod przewodnictwem prof. J. Mazurkiewicza;
3. Sekcja sesji wyjazdowych pod przewodnictwem dr St. Tworka;
4. Sekcja dydaktyczna pod przewodnictwem mgr E. Zalewskiej;
5. Sekcja kontaktów terenowych pod przewodnictwem mgr Fr. Cieślaka;
6. Sekcja miłośników historii Lublina pod przewodnictwem prof. J. Mazurkiewicza.

Prace organizacyjne Oddziału zostały znacznie usprawnione dzięki uzyskaniu w gmachu Wydziału Humanistycznego UMCS stałego pomieszczenia, w którym zostały zgromadzone w 2 zakupionych przez nas szafach wszystkie wydawnictwa Oddziału. W pomieszczeniu tym urzędować będą w stałych godzinach sekretarz i skarbnik Oddziału, co znacznie ułatwi działalność.

II. Posiedzenia naukowe

Ilość posiedzeń naukowych została w okresie sprawozdawczym znacznie zwiększona i podwoiła się w stosunku do lat poprzednich. Zamiast jednego posiedzenia

naukowego w miesiącu mieliśmy po dwa zebrania, przy czym mimo takiego nasilenia posiedzeń frekwencja na nich była znaczna, utrzymując się przeciętnie w granicach około 30 osób. W okresie sprawozdawczym, obejmującym w istocie jedynie 6 miesięcy roboczych, odbyło się 12 posiedzeń naukowych z następującymi referatami:

1. Mgr. E. Mierzwa — *Wyprawa Zygmunta III Wazy do Szwecji w roku 1598 w świetle relacji posła angielskiego George Carewa* (7 X 1965);
2. Doc. dr R. Kamienik — *Retoryka a zagadnienia prawdy historycznej w pismach Salwiana* (21 X 1965);
3. Prof. dr J. Mazurkiewicz — *W sprawie sądownictwa wojewodów w okresie popiastowskim* (4 XI 1965);
4. Dr Ryszard Bender — *Polonica XIX-wieczne w bibliotekach i archiwach Brukseli, Paryża i Londynu* (18 XI 1965);
5. Mgr G. Hyczko — *Szlachta lubelska wobec trzeciej wojny północnej* (2 XII 1965);
6. Gen. prof. St. Okęcki — *Stan badań i historiografia europejskiego ruchu oporu* (16 XII 1965);
7. Dr R. Bender i doc. dr Z. Sułowski — *Wrażenia z XII Międzynarodowego Kongresu Historyków w Wiedniu* (20 I 1966);
8. Mgr J. Marczuk — *Walka ugrupowań politycznych w Radzie Miejskiej w Lublinie w latach 1919—1922* (3 II 1966);
9. Mgr H. Cimek — *Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc”, 1928—1931* (17 II 1966);
10. Dr J. Szymański — *O właściwe miejsce problematyki chrztu Polski w historiografii* (17 IV 1966);
11. Prof. dr D. Pochylewicz (Lwów) — *Stosunki agrarne w Polsce w XVI—XVIII wieku w historiografii radzieckiej* (23 IV 1966);
12. Doc. dr St. Krzykała — *Projekt II tomu „Dziejów Lublina”* (24 IV 1966).

Pod względem chronologicznym rozkład tematyki referatów przedstawiał się więc następująco: historia starożytna — 1 temat, historia epoki feudalnej — 5, historia nowożytna i najnowsza — 6. Większość referatów odnosiła się do ogólnych zagadnień historii Polski i powszechnej, problematyka regionalna — podobnie jak i w roku poprzednim — zaznaczyła się słabiej, co m. in. wynikało z istnienia odrębnej serii odczytów popularno-naukowych, poświęconych właśnie dziejom naszego regionu (por. p. III).

III. Upowszechnianie i popularyzacja historii

Oddział nasz włączył się czynnie do obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego i zorganizował dwa cykle odczytów publicznych, jeden poświęcony roli Polski w kulturze powszechnej, a drugi historii regionalnej.

W ramach serii prelekcji *Polska w kulturze powszechnej*, w Klubie MPiK odbyło się w roku sprawozdawczym 7 odczytów organizowanych w każdy ostatni czwartek miesiąca:

1. Prof. dr K. Myśliński — *Rola Uniwersytetu Krakowskiego w epoce Odrodzenia*;
2. Dr St. Tworek — *Wpływ ideologii Braci Polskich na filozofię polityczno-społeczną Europy Zachodniej*;
3. Prof. dr H. Zins — *Polska a Anglia w epoce Renesansu*;
4. Doc. dr P. Smoczyński — *Miejsce językoznawstwa polskiego w nauce światowej*;
5. Dr J. Szymański — *Polskie środowisko uczone przed założeniem Akademii Krakowskiej i jego wkład do nauki europejskiej*;

6. Dor. dr A. Maśliński — *Renesans polski na tle sztuki europejskiej*;
7. Doc. dr M. Zakrzewska-Dubasowa — *Elementy orientalne w kulturze polskiej*.

W Klubie „Nora” kontynuowana była raz w miesiącu seria popularnonaukowych odczytów na temat dziejów Lubelszczyzny (referaty wygłaszane tam w ubiegłym roku poświęcone były raczej samemu Lublinowi). W omawianym okresie wygłoszono ogółem 7 odczytów w tym cyklu:

1. Dr M. Stankowa — *Sebastian Klonowic w aktach lubelskich* (VI 1965);
2. Doc. dr A. Gardawski — *Archeologia o początkach dziejów Lubelszczyzny* (X 1965);
3. Mgr inż. H. Gawarecki — *Zamki i fortyfikacje na Lubelszczyźnie* (XI 1965);
4. Doc. dr St. Krzykała — *Stosunki społeczno-polityczne w Lublinie po powstaniu styczniowym* (XII 1965);
5. Prof. dr H. Zins — *Rola PTH w badaniach nad przeszłością Lubelszczyzny* (I 1966);
6. Dr R. Bender — *Początki nowoczesnego samorządu na terenie Lubelszczyzny* (II 1966);
7. Prof. dr A. Wojtkowski — *„Epoka puławska” i „epoka poznańska” w dziejach kultury polskiej* (III 1966).

Powyższe odczyty cieszyły się dużym powodzeniem, o czym świadczy frekwencja przeciętnie około 40 osób na jednym odczycie. Należy podkreślić dosyć żywy stosunek słuchaczy, przeważnie nie zawodowych historyków, do przedstawionych w Klubie „Nora” referatów, co się przede wszystkim wyrażało w głosach w dyskusji.

Mówiąc o popularyzacji wiedzy historycznej przez nasz Oddział należy podkreślić, że Lubelski Oddział PTH był wraz ze Związkiem Bojowników o Wolność i Demokrację oraz Muzeum Lubelskim współorganizatorem i inicjatorem sesji popularnonaukowej na temat *Walki partyzanckie na Lubelszczyźnie w czerwcu i lipcu 1944 roku*. Sesja ta odbyła się w dniach 27 i 28 lutego 1966 roku i była pierwszą tego rodzaju sesją w kraju. Z ramienia naszego Oddziału PTH przewodniczył jej doc. dr St. Krzykała, natomiast jednym z autorów referatów był dr Z. Mańkowski.

W związku z przypadającymi na początku czerwca 1966 roku Dniami Lublina Oddział nasz zgłosił projekt urządzenia publicznego posiedzenia popularno-naukowego na temat *Początki Państwa Polskiego w świetle archeologii i historii*. Referaty wygłoszą: doc. dr A. Gardawski i prof. dr K. Myśliński. W tym samym czasie ma się odbyć szereg spotkań z historykami lubelskimi w domach kultury, szkołach itp.

Lubelski Oddział PTH zgłosił również akces do Wydziału Kultury PWRN oraz Wojewódzkiego Domu Kultury proponując współdziałanie w organizowaniu tzw. wiejskich izb pamiątek. Wkład PTH polegać będzie przede wszystkim na konsultacji w zakresie dziejów danej wsi czy powiatu. W związku z tym dr Z. Mańkowski przeprowadził już dwie zbiorowe konsultacje dla organizatorów „izb” w powiecie puławskim (16 II 1966) oraz białopodlaskim (1 III 1966). Ponadto odbyła się w Lublinie w dniu 21 III 1966 roku konsultacja dla organizatorów „izb” z powiatu puławskiego, na której z ramienia naszego Oddziału referaty wygłoszili: prof. dr K. Myśliński, dr Z. Mańkowski. Ten ostatni wziął też udział w opracowaniu instrukcji o sposobach zbierania materiałów dla „izb pamiątek” oraz organizacji ekspozycji w „izbach”. Nasz Oddział zgłosił szereg nazwisk członków do konsultacji w tej kwestii.

IV. Sprawy wydawnicze

W zakresie akcji wydawniczej zaznaczyło się w okresie sprawozdawczym znaczne ożywienie działalności Oddziału. Podjęte też zostały kroki w kierunku ściślejszego uregulowania na przyszłość metod i form działalności wydawniczej.

Należy przede wszystkim zwrócić uwagę na ukazanie się przed trzema miesiącami pierwszego tomu *Dziejów Lublina* i duże zainteresowanie, jakie publikacja ta wywołała. Przyspieszone zostały w związku z tym prace przygotowawcze do opracowania drugiego tomu tego dzieła, które ma obejmować okres od 1918 do około 1964 roku. Doc. St. Krzykała, redaktor tego tomu, opracował już szczegółowy konspekt, który został przedyskutowany zarówno na posiedzeniu Zarządu Oddziału, jak i na posiedzeniu naukowym. Powołani już też zostali autorzy i należało się spodziewać, że do końca 1967 roku tom ten będzie już przygotowany.

W stadium zaawansowania znajdują się prace nad opracowaniem popularno-naukowej książki zbiorowej, pod redakcją prof. Zinsa — *Rola Lublina w dziejach Polski*, która powinna ukazać się w jubileuszowym roku Lublina na 650-lecie założenia miasta. Ukończone zostały też prace przygotowawcze nad opracowaniem kolejnej pozycji „Lubartów i ziemia lubartowska”. Opracowany już tom w najbliższym czasie zostanie skierowany do produkcji.

Szczególnie trudne w Lublinie warunki wydawnicze i poligraficzne sprawiły, że przeciąga się termin wydania oddanych do Wydawnictwa Lubelskiego dwóch tomów (VI i VII) „Rocznika Lubelskiego”. Mamy nadzieję, że Wydawnictwo Lubelskie wyda pod koniec 1966 roku oba tomy. W celu wyrównania istniejącego opóźnienia Redakcja „Rocznika Lubelskiego” przygotowała i oddała już do Wydawnictwa Lubelskiego tom VIII, a w niedługim czasie odda również tom IX. Terminowe opublikowanie przez Wydawnictwo Lubelskie zaległych tomów „Rocznika Lubelskiego” jest podstawowym i koniecznym warunkiem dla działalności Oddziału PTH i utrzymania przez niego odpowiedniego miejsca w życiu naukowym w Polsce, zwłaszcza w obliczu zbliżającej się 650 rocznicy lokowania Lublina oraz powszechnego Zjazdu Historyków, który ma się odbyć w 1968 roku właśnie w Lublinie. Z tej okazji Redakcja przygotowuje specjalny tom „Rocznika Lubelskiego”, ukazujący podstawową problematykę, którą zajmują się lubelskie katedry historyczne. Z tych wszystkich względów zapewnienie „Rocznikowi Lubelskiemu” regularnego cyklu wydawniczego oraz możliwości wyrównania istniejącej zaległości musi mieć istotne znaczenie dla całego środowiska lubelskiego.

W celu usprawnienia i rozszerzenia możliwości wydawniczych Zarząd naszego Oddziału zawarł porozumienie z Wydawnictwem Lubelskim, na mocy którego, obok dotychczasowej formy zleceń wydawniczych, obie strony zgodziły się, że Wydawnictwo Lubelskie włączy rocznie do swego planu od 30 do 40 arkuszy prac Oddziału PTH. Decyzja wyboru tych pozycji należeć będzie do Zarządu Oddziału PTH. W tej formie ma się ukazać w przyszłym roku praca dr Wł. Cwika pt. *Miasta królewskie Lubelszczyzny w drugiej połowie XVIII w.* (około 10 arkuszy, maszynopis oddany już do Wydawnictwa), a ponadto *Teksty źródłowe do dziejów Lublina i Lubelszczyzny* (cz. I. pod red. doc. Z. Sułowskiego), których przygotowanie, nadmiernie się przeciągające, ma się zakończyć — według ostatniej wypowiedzi ich redaktora — do końca kwietnia 1966 roku. Wśród innych pozycji przewidzianych do druku w najbliższej przyszłości należy wymienić tak potrzebną dla wszystkich badaczy regionalnych *Bibliografię Lubelszczyzny* w opracowaniu prof. A. Wojtkowskiego. Utrzymana też zostanie zapoczątkowana już seria monografii regionalnych *Studia i materiały z dziejów Lublina i Lubelszczyzny*, w której powinna się

ukazywać rocznie przynajmniej jedna pozycja. Pomyślna realizacja tych wszystkich zamierzeń, konieczna dla uzyskania przez środowisko lubelskie odpowiedniej rangi w życiu naukowym kraju, powinna stanowić przedmiot większej troski również dla lubelskich ośrodków wydawniczych i poligraficznych.

V. Sprawa organizacji X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich we wrześniu 1968 roku w Lublinie

Zaszczytne powierzenie naszemu Oddziałowi roli organizatora X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich nałożyło na nasze środowisko szereg poważnych obowiązków. W odpowiedzi na ankietę Zarządu Głównego PTH Oddział nasz zgłosił na Zjazd 16 referatów:

1. Doc. dr Z. Sułowski. — *Rozwój państwowości Wioletów-Luciców*;
2. Doc. dr Z. Sułowski — *Słowiańszczyzna połabska między Polską a Niemcami*;
3. Prof. dr K. Myśliński — *Pogranicze polsko-ruskie i jego rola w genezie państwa polskiego i ruskiego*;
4. Dr J. Szymański — *Wpływy obce na zmiany modelowe polskich struktur społecznych z przełomu XII i XIII wieku*;
5. Doc. dr J. Kłoczowski — *Kultura polska XIV—XV wieku w kontekście wzrostu środkowoeuropejskiego*;
6. Prof. dr H. Zins — *Polska a Anglia w drugiej połowie XVI wieku*;
7. Prof. dr H. Zins — *Rola Polski w angielskim handlu baltickim w XVI wieku*;
8. Dr St. Tworek — *Polsko-litewskie kontakty w zakresie szkolnictwa różnowerczego*;
9. Doc. dr Z. Sułowski — *Próby szacunku strat ludnościowych w XVI—XVIII wieku*;
10. Prof. dr J. Dobrzański — *Reformy szkolno-oświatowe w Europie środkowej w dobie oświecenia i miejsce w nich Komisji Edukacji Narodowej*;
11. Doc. dr T. Mencil — *Postępowe elementy ustrojowe Księstwa Warszawskiego*;
12. Prof. dr J. Mazurkiewicz — *Zasada równości w obliczu prawa na ziemiach polskich w pierwszej połowie XIX wieku*;
13. Prof. dr J. Mazurkiewicz — *Kler grecko-katolicki w Królestwie Polskim*;
14. Dr A. Koprukowniak — *Kontakty rewolucjonistów polskich i rosyjskich w latach 1905—1907*;
15. Doc. dr St. Krzykała — *Rady delegatów robotniczych w Polsce i krajach sąsiednich w latach 1918—1919*;
16. Dr Z. Mańkowski — *Ruch oporu na Lubelszczyźnie a front wschodni*.

Ponadto referaty zgłosić mają jeszcze dodatkowo ks. prof. M. Żywczyński oraz doc. dr A. Kersten. Oddział nasz zgłosił również postulat zorganizowania na Zjeździe kolokwium poświęconego metodom historycznym demografii (doc. dr Z. Sułowski).

VI. Uwagi końcowe

Z przedstawionego sprawozdania z działalności naszego Oddziału PTH nasuwa się wniosek o znacznym ożywieniu pracy Oddziału i jego zwiększonych zadaniach w okresie uroczystości związanych z Millennium. Nasi członkowie wygłaszali odczyty 4 razy w miesiącu, dwa na posiedzeniach naukowych, dwa w popularnonaukowych cyklach zorganizowanych dla uczczenia 1000-lecia Państwa Polskiego. Oddział nasz włączył się czynnie do obchodów Dni Lublina, nawiązał bliską współpracę ze ZBoWiD, stał się głównym konsultantem dla wydziałów kultury WRN

i MRN w Lublinie oraz — co należy podkreślić — dla wielu powiatowych wydziałów kultury i towarzystw regionalnych, które bardzo często zwracały się do nas w różnych sprawach związanych z organizacją imprez historycznych, wydawaniem publikacji naukowych z zakresu historii regionalnej itp.

W miarę swych możliwości Oddział nasz delegował swych członków do udziału w organizowanych przez władze powiatowe sesjach regionalnych (np. w Radzynie, Tomaszowie, Białej Podlaskiej i in.) — sugerował autorów do planowanych przez różne władze wydawnictw historycznych, wypowiadał swą opinię w sprawie nazewnictwa ulic w tych przypadkach, które wiązały się z dziejami regionu itp. W sumie Oddział nasz uzyskał pozycję głównego na naszym terenie organizatora i koordynatora badań i różnych imprez naukowych i popularno-naukowych poświęconych historii Lubelszczyzny.

W zakresie akcji wydawniczej zaznaczyła się wyraźna dysproporcja między rosnącym dorobkiem Oddziału, wyrażającym się w coraz pokaźniejszej liczbie różnych prac historycznych naszych członków, a możliwościami szybkiej realizacji naszych planów przez miejscowe ośrodki wydawnicze i poligraficzne. Od dawna leżą nie wydane jeszcze dwa tomy „Rocznika Lubelskiego”, w najbliższym czasie liczba gotowych do druku tomów „Rocznika” wzrośnie do czterech. Należy uczynić wszystko, by istniejąca zaległość w produkcji „Rocznika Lubelskiego” została wyrównana w ciągu dwóch lat poprzez publikowanie dwóch tomów rocznie. Przewycięzenie trudności poligraficznych stanowi podstawowy warunek dalszego rozwoju lubelskiego środowiska historycznego.

Na zakończenie pragnę złożyć podziękowanie przewodniczącym Prezydium Wojewódzkiej i Miejskiej Rady Narodowej oraz kierownikom obu wydziałów kultury za naprawdę mecenasowski stosunek do poczynañ naukowych naszego Oddziału, za przyznawane nam dotacje, które umożliwiają lubelskim historykom publikowanie rozpraw i monografii.

Pragnę też podziękować całemu Zarządowi Oddziału za współpracę i pomoc w okresie ostatniej kadencji. Przy tej okazji chciałbym wyrazić radość, że władze miejscowe przyznały na nasz wniosek złotą Odznakę Zasłużonego dla Miasta Lublina mecenasowi mgr. Jerzemu Zarembie, wieloletniemu skarbnikowi naszego Oddziału i najstarszemu, w sensie lat pracy, członkowi naszego Zarządu.

Henryk Zins

SPRAWOZDANIE Z SESJI NAUKOWEJ W HRUBIESZOWIE

W dniu 18 czerwca 1966 roku Rada Naukowa Centrali Rolniczej „Samopomoc Chłopska” i Towarzystwo Regionalne Hrubieszowskie zorganizowały w Hrubieszowie sesję naukową, w celu uczczenia 150 rocznicy założenia przez Stanisława Staszica Hrubieszowskiego Towarzystwa Rolniczego Ratowania się Wspólnie w Nieszczęściach.

Szczególnie uroczysty charakter sesji, która zgromadziła licznych przedstawicieli różnych dziedzin nauki, podkreślili swą obecnością: prezes NK ZSL i marszałek sejmu Czesław Wycech, sekretarz KC PZPR Józef Tejchma i I sekretarz KW PZPR w Lublinie Władysław Kozdra. Po przemówieniu powitalnym wygłoszonym przez prezesa Zarządu Głównego CRS Tadeusza Jancyka przystąpiono